

OVAKIŞLA'DA BAŞLAYAN AYDINLANMA

Mutlu Demirkan

Bu yazıyı yazmaya hakkım olup olmadığı konusu beni uzun uzun düşündürdü. Doğu Anadolu'da bir köy okulunda yapılan ve yapılmakta olanları yazmak hakkını, oraya hiç gitmeden, hiçbir katkımız olmadan yazmak onurlu bir davranış mıydı? Sonunda Bitlis'in Van Gölü yakınındaki bu tipik Anadolu isimli beldesinde 'bir öğretmenin başının altından çıkanları' yazma hakkını ve onurunu gelecekte ödünç almaya karar verdim. Umuyorum gelecek günlerde Aydınlanma 1923'ün diğer bazı üyelerinin yaptığı gibi oralara gidip, Tonguç'un torunlarının oluşumuna bir tuğla olsun koyabilirim.

Öykümüz, Bitlis'in Van Gölü kıyısındaki Ahlat ilçesine bağlı yaklaşık 5 bin nüfuslu Ovakişla beldesindeki birkaç aslında çoğunlukla da bir öğretmenin sadece Doğu'da değil, çoğu Anadolu köyünde kanıksanmış manzaralardan biri olan okulsuzluğa, kitapsızlığa ve eğitim alanındaki diğer olanaksızlıklara meydan okuması ile başlıyor. Bu bir avuç öğretmen, Doğu Anadolu'nun kırsal kesiminde, zaten düşük olan Türkiye ortalamasının bir hayli gerisinde yer alan eğitim olanaklarında görev sürelerini doldurup merkeze tayin istemek yerine 'zoru başarmaya' niyetlenmeleriyle başlıyor. Kahramanlarımız büyükçe bir köy olarak nitelendirilebilecek Ovakişla beldesinin (2 yıl öncesinde) 392 öğrencili ilköğretim okulu için civardaki 11 köyün daha yararlanabileceği bir kütüphane kazandırmaya karar verirler. Ardından büyük şehirdeki zengin okullarında bile kolay kolay altından kalkılamayacak bir işe daha soyunurlar: Aylık bir yayın organı olan Ovakişla Günlüğü'nü çıkarmaya.

Ovakişla'daki bu canlanmanın mimarı öğretmen Yalçın Ömer Oto olayların başlangıcını şöyle anlatıyor: "(Bir kütüphane kampanyası başlatacağız) dediğimde o zamanki müdür yardımcısı (Bunlar kitap mı okur? Hem kim kitap gönderir?) diyordu. Fransa'dan bile kitap geldi, kütüphane kuruldu. Aynı müdür yardımcısı (Yahu eskiden bizim çocuklar teneffüslerde kavga ederlerdi. Şimdi bakıyorum hepsinin elinde bir kitap, bir köşede okuyorlar) diyerek kütüphanenin 'mana ve ehemmiyetini tebarüz' ettirdi.

Gazete deyince de kimse ciddiye almadı. 4 sayfa ile başladık ve kısa zamanda Ahlat'ın eski yerel gazetesini ciddiye almamaya ve küçümsemeye başladılar. Herkes (makam sahipleri) kendileriyle röportaj yapılır diye umutla bekliyor."

Ovakişla Günlüğü'nün editör ve yazar kadrosunun tamamını öğrenciler oluşturuyor. Genel Yayın Yönetmeni 6/A sınıfı öğrencisi Fırat Balkaya. Daha önceki Genel Yayın Yönetmeni 8/A sınıfı öğrencisi Sevda Ergin mezuniyeti nedeniyle görevi arkadaşı Fırat'a bırakmak zorunda kalmış. Yazı İşleri Müdürleri ise 6/A sınıfı öğrencisi Hatem Toprak ile Semran Yıldızlı yürütüyor.

Ovakişla Günlüğü'nün danışmanlığını da yapan öğretmen Yalçın Ömer Oto, gazete ile kütüphanenin bağlantılı olduğunun altını çiziyor:

"Çok kitap okuyan çocuk çok yazıyor; yazı yazmak isteyen çocuk, çok kitap okuması gerektiğini biliyor."

Ovakişla Günlüğü, yalnız Ahlat ve çevresine ışık saçmakla kalmamış. İlçe merkezindeki iki ilkokul daha gazete çıkarmaya başlamış ve geçen yıl askerliğini Ovakişla İlköğretim'de yapan bir öğretmen, bu yıl asıl görev yeri olan Diyarbakır Kulp'ta öğrencileri ile birlikte gazete çıkarma uğraşına girmiş.

'Amerika'da bu kadar demokrasi yok'

Bunaltıcı kişisel çabalarla bulunmaya çalışılan reklamların gazete masrafının ancak yarısını karşılaması, matbaa parasının genelde 'fedakar' öğretmenlerin ceplerinden ödenmesi, gazetenin ve okul kapsamında düşünülen projelerin gerçekleştirilebilmesi ve sürdürülebilmesi, Ovakişla'nın 'aydınlanan' geleceğinin yeniden kararmaması için kaynak aramak zorunlu olmuş. Bu nedenle hazırlanmış 'Ovakişla Beldesi ve Bağlı Köyler İlköğretim Okulları için Eğitimin Niteliğinin Arttırılması, Veli Eğitimi ve Kültürel Gelişme Projesi'. Ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın onayına sunulmuş. Ovakişla ve civarındaki 11 köyü kapsayan projede, gazetenin bu köylerdeki okullar tarafından hazırlanacak biçimde yaygınlaştırılması, Ovakişla İlköğretim Okulu'nda açılacak bir 'Çok Amaçlı Salon'da' hem öğrencilerine hem de velilerin eğitimine yönelik uygulamalar yapılması hedefleniyor. Ayrıca gazete için okula küçük bir baskı makinesinin

alınması, televizyon, video, projeksiyon makinesi, saydam gibi çeşitli malzeme taleplerini de içeriyor. Gazetede 'Umut Projesi' olarak tanıtılan programın amaçları, maliyeti olan 25 bin doları ise kat kat aşıyor: Çok Amaçlı Salon'da düzenlenecek, öğrenci ve velilere yönelik konferans, sempozyum, panel, saydam ve video gösterileri, bilgi ve genel kültür yarışmaları, sergi gibi etkinlikler.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın onaylayıp Dünya Bankası'nın yolladığı proje,

* problem analizi açısından 'mükemmel',

* içerik yönünden 'kapsamlı',

* sivil toplumun katılımı açısından ise 'eleştiriye açık'

bulunmuş. Elbette Dünya Bankası'nın yoksul ve gelişmekte olan ülkelere dayattığı kendi projelerinin, sivil toplumun katılımına ne kadar açık olduğu ayrı ve soru işaretli bir konu. Ancak hal böyle olunca Yalçın Ömer Oto, belde ve 11 köyün muhtarları ve Ahlat da dahil olmak üzere sivil toplum temsilcileri ile toplantılar yapmış ve projeyi yeniden düzenleyerek Bakanlık'a göndermiş. Bakanlık'ın yanıtı ilginç olmuş:

"Yalçın Bey, Amerika'da bile bu kadar demokrasi yok."

İki yıl kadar önce başlayan bu öykü, neyse ki mutlu sonla sonuçlanmak üzere. Dünya Bankası'ndan beklenen onay geldi ve toplam maliyeti 40 bin dolara ulaşan projenin finansman sorunu çözüldü.

Bu projeden ayrı olarak daha 'mütevazı' iki programı daha uygulamaya koymaya çalışıyor Ovakişla İlköğretim Okulu'nun yürekli öğretmenleri: Çağdaş Eğitici Kol ve Umut 33 projeleri. İlk okullardaki eğitici kolları yeni ve aktif bir anlayışla uygulamaya yönelik. İkincisi ise desteklenirse çok iyi durumlara gelebilecek 33 öğrenciye yönelik 6 gönüllü öğretmenin yürüttüğü özel bir program.

Ovakışla İlköğretim Okulu öğrencileri 3 yıldır çıkardıkları gazetelerinin yanına 15 Ocak'tan itibaren binbir olanaksızlıklara karşı hazırlanan internet sitesini de eklediler. Türkiye'de daha bir çok devlet kurumunun bile internet sitesi yokken, dahası Doğu Anadolu'da daha bir çok il bile bilgisayar ve internet dünyasıyla tam olarak tanışmamışken onların hem de kendilerinin belirlediği kapsamlı bir siteleri var. Sitenin ve 3 yıldır çıkan gazeteleri Ovakişla Postası'nın oluşumuna ön ayak olan Ovakişla İlköğretim Okulu öğretmenlerinden Yalçın Ömer Oto, internet sitesiyle kazandıklarını şu sözlerle özetliyor: "Öğrenciler açısından bu eşsiz bir deneyim, çünkü bir anda Ovakişla'nın dar sınırlarını aşıp, bütün dünya ile buluşabiliyorlar. Bu kendilerine güvenlerini artırıyor ve yalnız olmadıklarını, bu dünyanın özgür ve eşit bir üyesi olduklarını duyumsuyorlar. Bu açıdan yaşamın içinde yer alma, ona katılma, onun içinde kendini ifade edebilme anlamlarına geliyor internet ve bilgisayar."

Ovakışla İlköğretim'in internet sitesi oluşturma hikayesi, bir yıla yakın bir aksilikler ve olanaksızlıklar yumağının aşılmasıyla mutlu sona ulaşıyor. 15 Ocak'ta yayıma başlayan sitenin bazı yerlerinin yapım çalışması halasürüyor. www.ovakisla.com adresine taşınma işlemleri de şu sıralarda gerçekleşiyor. Sitenin tasarımı yine Yalçın Ömer Oto'ya ait. Bilgisayar ve internetin, çocuklar üzerindeki etkisi ise ayrı bir hikaye. Bilgisayar sayısının eksikliği düzenli bir eğitimi olanaksız kılıyor, ancak başarılı öğrenciler bir 'ödül' olarak yararlanabiliyor bu olanaktan.

"Sınıfa girip, 'bilgisayar zamanı' dediğimde çocukların gözlerindeki ışıltı ve sevinci anlatmak çok zor" diye anlatıyor Yalçın Oto; "Ekranı rastgele bir şeyler yazdıklarında sanki okuma-yazmayı yeni öğrenmiş insanlar gibi coşkulu bir sevince kapılıyorlar."

Öğrencilerin sesini tüm yurda duyuran Ovakişla Günlüğü'nün Genel Yayın Yönetmeni 6A sınıfı öğrencisi Fırat Balkaya, "İnternet deyince aklıma özgürlük geliyor. Çünkü internette istediğimiz siteye giriyor ve istediğimiz yazıyı okuyoruz" biçiminde ifade ediyor sanal dünyaya yönelik heyecanını. Yazı İşleri Müdürü ve yine 6A sınıf öğrencisi Hatem Toprak ise okullarının diğer köy okullarına göre çok şanslı olduğunu belirterek "böyle güzel şeyler hep olursa, bence Ovakişla halkı aydın insanlar haline gelecek" diye anlatıyor duygularını.

Bilgisayar sayısı ve kapasitesinin yetersizliğinin yanına derslik yetersizliği de Ovakişla'nın 'aydınlanma' çabasının önüne ayrı bir engel olarak çıkmış şu sıralar. Okul 2000-2001 öğretim

yılında 6 mezun vermesine karşılık 120 yeni kayıt yapılması bekleniyor. Devam oranı da yüzde 40'dan yüzde 100'e yükselmiş okulda. Çevre yerleşim yerlerinden de gelen öğrencilerle okulun kapasitesi hızla aşılmış. "Acil bir çözüm üretmezsek gelecek yıl öğrencilerimize bahçede ders vermek zorunda kalacağız" diyor Yalçın Oto.

Gazetenin bölgenin sorunlarından tutun da öğrencilerin gözlemlerine, kitap tanıtımlarından ciddi haberlere ve röportajlara uzanan zengin bir içeriği var. Örneğin 12. sayının manşetinde yer alan 'Bir ihracatçı aranıyor' başlıklı haberde, yıllık 300 ton patates üretilen Ahlat'ta bir önceki yıl 7 bin ton patates tohumu ekildiği ve sezon sonunda beklenen 84 bin ton hasatın pazarlama olanakları tartışılıyor. 10. sayının manşeti olan 'Göl Ölüyor' başlıklı haberde ise Ovakişla'nın önemli gelir kaynaklarından olan Nazik Gölü'nde yağışların azalması, sulama amacıyla su çekilmesi ve bilinçsiz avlanma nedeniyle karşılaşılmaması beklenen tehlikelere dikkat çekiliyordu.

Ovakişla İlköğretim Okulu'nun 2 aylık yayın organı olan Ovakişla Günlüğü'nün sosyal içeriği ise özellikle son sayıda oldukça zenginleşti. Gözünü budaktan esirgemedi yaşadıkları ortamın sosyal yaralarına parmak basan genç yazarlar, eşitsizliğe, kadın ve çocuk sömürüsüne, eğitimsizliğe şiddetle başkaldırıyorlar.

'Haklıların dostu, güçsüzlerin sesi' Rıdvan Yıldızlı, "Çocuklar, kadınlar soğan ekmek yer, aç gezerken" babaların taksi tutup Ahlat'ta Van Gölü kıyısında döner-ekmek yemesini insan hakları ayıbı olarak sergiliyor gazetenin 16. sayısının manşetinde yer alan haberinde: "Pancarda en çok kadınlar ve çocuklar çalışıyor. Ama parayı bir tek babalar yiyor. Biz çalışalım, siz yiyin. Bu insan haklarına sığar mı? Ne olacak bu insanların hali? Kadınlar kalksa dese ki 'Bu insan haklarına saygısızlıktır' kocaları onların kemiklerini kırar. Kadınlar ne yapsın? Kadın hakları nedir, insan hakları nedir, nereden bilsinler. Ne okumuşlar ki ne bilsinler?"

Yine 16. ve son sayıda, köyün bütün çeşmelerinin kuruduğu 'müjdeleniyor.' Çünkü sırf 5 milyon lira şebeke parası verip abone olmamak için kadınların bütün gün çeşmeyle ev arasında mekik dokumak zorunda kalmasına yürekleri dayanmıyor genç yazarların.

Bir diğer kanayan yara, kadınların sosyal konumu ile ilgili. 'Hatem'in Penceresinden' köşesinden Yazı İşleri Müdürü Hatem Toprak, 'Kurban Olayım Yazma' başlıklı yazısında kocası kaçan bir kadınla yaptığı söyleşiyi, kadının sonradan aileden dayak yemekten korkarak yalvarması üzerine basamadıklarını anlatıyor. 4 çocuğuyla geçinmeye çalışırken kocası tarafından terkedilen bir kadınla yaptığı röportajın öyküsünü şöyle anlatıyor Hatem; "Röportajı yaptık bitirdik. Ama kadın birdenbire korkmaya başladı. Çok tedirgindi. Kayınpederinin ve kayınbiraderlerinin çok kızacaklarını, hatta kendisini döveceklerini söyledi. Daha sonra bizim eve telefon edip, 'Kurban olayım yazma, kemiklerimi kırarlar benim' dedi. İşte bu olayda görüldüğü gibi kadınlar kocaları kaçsa bile söz hakkına sahip değiller... Kadınlar eski çağlardan bugüne kadar üzerlerindeki baskıları anlatmama zorunda bırakılıyorlar... 21. yüzyıla geldiğimiz şu yıllarda, medeniyet bu kadar gelişmişken, bazı kesim ve insanlar bu hataları yapıyorlar. Kadın ve erkek eşitliğinin sağlanacağı günler dileğiyle."

Bütün bu satırların İstanbul'da boy boy kadın fotoğrafları ile meta haline getirildiği, onurunun beş paralık edildiği plaza medyalarının gazete sayfalarındaki köşe yazılarından değil, Bitlis'in 5 bin nüfuslu büyükçe bir köy sayılabilecek bir beldesindeki ilköğretim okulunun 6. sınıf öğrencisi biri tarafından yazılan bir yazıdan alındığını anımsatırım.

Aynı sayıda gazetenin çoğu işini olduğu gibi sorumluluğunu da üstlenen Yalçın Ömer Oto, 'Milyarlık Fakirler' başlıklı yazısında, başka bir sosyal soruna değiniyor: "Siz hiç yılda altı ay çalışıp on milyarlar kazanan, ama toprak evlerde yaşayan, üstü başında yok, çoluk çocuğu aç insanlar gördünüz mü? Önlerinde yarı çıplak, salya sümük çocukların dolaştığı harabelerin yanında kaç traktör bekler, saydınız mı? Erkekler tuvalet ihtiyaçlarını camide giderir. Peki ya kadınlar? Nerede, düşündünüz mü hiç? Çatıda çanak anten var ama mutfakta tek bir musluk yok. Dahası, mutfak da yok. Kış ikliminin dondurasıya soğuk geçtiği bir yörede, odun kömür almayı lüks sayan zenginler gördünüz mü hiç?"

Ovakişla'nın, 'Işık, biraz daha ışıktır' ve 'çocuklar hep gülsün diye' sloganlarıyla başlayan kütüphane kampanyası ve eğitim projelerinin öyküsünün her adımı umut ve azim kokuyor. Ovakişla'nın giderek daha fazla gülebilen çocukları ise hep bir ağızdan Türkiye'ye şu mesajı yolluyor:

" Uzaklarda... Çok uzaklarda bir yerlerde... 392 gencecik fidan... Herkesten ve her şeyden

uzakta... Umut dolu, sevgi dolu... Bilerek, bir yudum suyun... bozkır toprakta her şeye inat boy veren fidan için değerini.. Bir gün.. Dediler, bir selam çakalım dünyaya... Duyan olur belki.. Bir gün.. Belki bir gün... 'Bir yudum su da benden...' diyen olur belki. Uzakları yakın etmek için. Işık... Biraz daha ışık... Kitabın yaydığı ışık, insanları sevgide birleştirir. Okuyanlar konuşur, okuyamayanlar kavga eder."